

در سال ۱۳۸۸ نیز هم‌چون گذشته ارتباطات معمول و متداول کشور با موسسات و ارگان‌های بین‌المللی ادامه یافت. در این فصل به برخی از مهم‌ترین فعالیت‌های انجام شده در این حوزه به اختصار اشاره می‌شود.

۱۵-۱- صندوق بین‌المللی پول

هیات مشاوره ماده چهار صندوق بین‌المللی پول طبق روال سال‌های گذشته به منظور بررسی آخرین تحولات اقتصادی در سال ۱۳۸۸، ملاقات‌های متعددی با مقامات و سیاست‌گذاران مالی و اقتصادی کشور داشت. بررسی سیاست‌های پولی، مالی، ارزی و روند متغیرهای کلان اقتصادی در صورت اجرای مرحله اول طرح هدفمند کردن یارانه‌ها، از مهم‌ترین مسائل مورد توجه هیات مزبور بود.

گزارش کشوری سال ۲۰۰۹ صندوق بین‌المللی پول از وضعیت اقتصاد ایران در تاریخ ۴ فوریه ۲۰۱۰ (۱۵ بهمن ۱۳۸۸) در جلسه هیات اجرایی صندوق مورد بحث و بررسی قرار گرفت. مدیران اجرایی صندوق تأکید کردند عملکرد اقتصاد ایران در سال‌های اخیر به پشتوانه قیمت بالای نفت خام و اعمال سیاست‌های انبساطی مالی و پولی، مناسب بوده است، لیکن همان‌گونه که انتظار می‌رفت کاهش قیمت نفت تأثیرات محدودکننده‌ای بر میزان تولید و ترازهای بودجه‌ای و خارجی اقتصاد ایران داشته است. هیات مذکور ضمن مثبت ارزیابی کردن طرح اجرای هدفمند کردن یارانه‌ها، اذعان داشت

که اثرات مثبت اصلاح قیمت داخلی حامل‌های انرژی بر وضعیت متغیرهای کلان اقتصادی در میان‌مدت نمایان خواهد شد. گروه کارشناسی مذکور یادآور شد که اجرای موفق این طرح موجب تقویت وضعیت حساب‌های بودجه، افزایش سرمایه‌گذاری در بخش انرژی و نیل به نرخ‌های رشد بالاتر و پایدارتر خواهد شد. این هیات همچنین تأکید کرد کنترل انتظارات تورمی با سیاست‌های اقتصادی مناسب و اجتناب از عملیات شبه‌بودجه‌ای از طریق سیستم بانکی در محدود کردن آثار ثانویه این طرح موثر خواهد بود.

مدیران اجرایی صندوق موفقیت برنامه اصلاح قیمت حامل‌های انرژی را منوط به استفاده موثر و زمان‌بندی‌شده سازوکارهای جبران نقدی اقشار ضعیف و استفاده از دانش فنی کارا در کاربرد انرژی دانستند.

مدیران اجرایی صندوق از عملکرد مثبت مقامات اقتصادی کشور در زمینه کاهش محسوس نرخ تورم از طریق اعمال سیاست بودجه‌ای و سیاست‌های پولی مستحکم تقدیر کردند. همچنین، از تلاش‌های انجام شده در خصوص یکسان نمودن نرخ‌های بازدهی سپرده‌های مدت‌دار بانک‌های دولتی و خصوصی تقدیر و بر ضرورت آزادسازی تدریجی نرخ‌های بازدهی به‌ویژه در عملیات اعطای تسهیلات تأکید کردند.

فصل ۱۵ روابط با سازمان‌های پولی و مالی بین‌المللی

۱۵-۲- بانک جهانی

در سال‌های گذشته، کشور علاوه بر استفاده از اعتبارات مالی بانک جهانی از دانش و همکاری‌های فنی این بانک نیز بهره‌مند شد، لیکن این نهاد مالی بین‌المللی تحت تأثیر برخی محدودیت‌های اعمال شده علیه کشورمان، همکاری‌های مالی و فنی خود را محدود نمود، به‌گونه‌ای که سطح و حجم همکاری‌ها در حد ارزیابی و بررسی اوضاع کسب و کار کشور و ارائه گزارشی از شاخص‌های یازده‌گانه در اقتصاد ایران و مقایسه آن با سایر اعضای بانک، خلاصه شد.

براساس ارزیابی مدیران اجرایی صندوق بین‌المللی پول، ارزش خارجی ریال تا میزان زیادی با متغیرهای بنیانی اقتصاد هماهنگی دارد؛ لیکن با توجه به نوسان شدید قیمت جهانی نفت، انعطاف بیشتر نرخ ارز به منظور تعدیل حساب‌جاری و تقویت ذخایر خارجی کشور توصیه گردید.

این هیات همچنین اقدامات صورت گرفته در خصوص مقابله با پول‌شویی و تامین مالی تروریسم را مورد توجه قرار داده و بر تداوم این تلاش‌ها و ارتقای چارچوب مذکور در انطباق با استانداردهای جهانی تأکید کرد.

جدول ۱۵-۱- وضعیت پروژه‌های موسسات گروه بانک جهانی در ایران در سال ۱۳۸۸

نام پروژه	وضعیت پروژه	سقف وام (میلیون دلار)	مبلغ استفاده شده تا پایان سال ۱۳۸۸ (میلیون دلار)
بازسازی مناطق زلزله‌زده در چهار استان شمال غربی	منقضی شده (تیر ماه ۱۳۸۸)	۱۸۰	۱۷۴/۹
بهبودی شهری و اصلاحات بخش مسکن	منقضی شده (دی ماه ۱۳۸۸)	۸۰	۳۴/۳۶
طرح مدیریت جامع آب و خاک البرز	در حال اجرا	۱۲۰	۲۷/۹۶
طرح آب و فاضلاب شهرهای اهواز و شیراز	منقضی شده (دی ماه ۱۳۸۸)	۲۷۹	۲۰۰/۶
بازسازی منطقه زلزله‌زده بم	منقضی شده (خرداد ماه ۱۳۸۸)	۲۲۰	۱۵۴/۴
طرح آب و فاضلاب شهرهای شمالی	در حال اجرا	۲۲۴	۱۲۴/۶

ماخذ: سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران

۱۵-۳- بانک توسعه اسلامی

فنی و آموزشی و دریافت جایزه در زمینه علوم و تکنولوژی بود. در این سال در مجموع بانک توسعه اسلامی حدود ۴۴۹ میلیون دلار تسهیلات برای ایران تصویب نمود.

ایران با پذیره‌نویسی ۱۴۸۱ میلیون دینار اسلامی به عنوان دومین سهامدار بزرگ بانک توسعه اسلامی محسوب می‌گردد. در سال ۱۳۸۸، اخذ تسهیلات از بانک توسعه اسلامی به‌صورت پروژه‌ای و تجاری، کمک‌های

جدول ۱۵-۲- تسهیلات پروژه‌ای و کمک‌های بلاعوض مصوب بانک توسعه اسلامی و موسسات وابسته به آن مصوب سال ۱۳۸۸

ذینفع	نام پروژه	اعتبار مصوب (میلیون دلار)
شرکت آب منطقه‌ای سیستان و بلوچستان	سد کهیر	۱۰۳/۸
شرکت آب منطقه‌ای قم	آبرسانی از سد کوچری به قم	۱۳۷/۹
شرکت برق منطقه‌ای تهران	افزایش مبلغ وام پروژه انتقال برق تهران	۷/۵
شرکت آب و فاضلاب قم و کاشان	جمع‌آوری فاضلاب قم و کاشان	۱۹۹/۷
دانشکده بهداشت دانشگاه تهران (۱)	دوره آموزشی مبارزه با مالاریا	۰/۲

ماخذ: سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران
۱- تسهیلات مصوب بلاعوض بانک توسعه اسلامی به ایران

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۸

میلیون دلار بود که ۳۲/۹ درصد نسبت به دوره مالی قبل کاهش نشان می‌دهد. همچنین، کل مبادلات سازمان‌دهی شده از طریق اتحادیه^(۳) در سال مالی مذکور حدود ۲۸۱۴۴/۸ میلیون دلار است که پایین‌ترین عملکرد در دو سال اخیر می‌باشد. بدین ترتیب، متوسط ماهانه ارزش مبادلات به ۱۱۷۲/۷ میلیون دلار رسید که در مقایسه با ۱۷۴۷/۲ میلیون دلار عملکرد متناظر در سال ۲۰۰۸، کاهش قابل توجهی نشان می‌دهد. در این سال ۴۱/۱ درصد از مجموع مبادلات اتحادیه (حدود ۵۷۸۰ میلیون دلار) به صورت پایاپای تسویه گردید.

در سال ۲۰۰۹، هند و میانمار به ترتیب با تسویه پایاپای ۶۳/۷ و ۳۰/۰ درصد از مبادلات خود در صدر کشورهای عضو قرار داشتند. در این سال ایران و هند به ترتیب بزرگ‌ترین بستانکاران و هند، بنگلادش و پاکستان بزرگ‌ترین بدهکاران در مجموع مبادلات این اتحادیه بودند.

اگرچه ایران با ۱/۹ میلیون دلار پذیرهنویسی در شرکت اسلامی بین‌المللی تامین مالی تجاری^(۱) از سهامداران عمده آن محسوب نمی‌گردد اما از ذی‌نفعان اصلی آن به شمار می‌رود. بانک‌های کشاورزی، توسعه صادرات، اقتصاد نوین، ملت، صنعت و معدن، ملی و تجارت از سهامداران این شرکت هستند. در سال مورد بررسی در میان استفاده‌کنندگان از تسهیلات کوتاه‌مدت شرکت مزبور، ایران در رتبه دوم قرار گرفت و در مجموع حدود ۲۴۶/۴ میلیون دلار تامین مالی تجاری به صورت مستقیم و غیرمستقیم (از طریق اعطای خطوط اعتباری به بانک‌ها) از محل منابع شرکت مزبور برای کشور به تصویب رسید.

۱۵-۴- اتحادیه پایاپای آسیایی^(۲)

مجموع ارزش مبادلات (یک‌طرفه و بهره‌تهدی) درون اتحادیه پایاپای آسیایی در سال ۲۰۰۹ بالغ بر ۱۴۰۷۲/۴

جدول ۱۵-۳- ارزش مبادلات اتحادیه پایاپای آسیایی در سال ۲۰۰۹ (۱)

جدول ۱۵-۳- ارزش مبادلات اتحادیه پایاپای آسیایی در سال ۲۰۰۹ (۱)					(میلیون دلار)
ارزش مبادلات بستانکار	ارزش مبادلات بدهکار	تراز مبادلات	تسویه به صورت پایاپای (درصد)	تسویه برحسب ارز (درصد)	
۱۳۷/۵	۳۰۲۶/۱	-۲۸۸۸/۶	۴/۵	۹۵/۵	بنگلادش
۱۶/۳	۰/۰۲	۱۶/۳	۰/۱۲	۹۹/۹	بوتان
۴۸۰۱/۶	۷۵۴۱/۶	-۲۷۴۰/۰	۶۳/۷	۳۶/۳	هند
۸۵۳۸/۴	۳۰۲/۱	۸۲۳۶/۳	۳/۵	۹۶/۵	ایران
۳/۱	۰/۹۴	۲/۲	۳۰/۰	۷۰/۰	میانمار
۵۱/۶	۱۴/۳	۳۷/۳	۲۷/۷	۷۲/۳	نیپال
۳۸۳/۹	۱۶۶۶/۷	-۱۲۸۲/۸	۲۳/۰	۷۷/۰	پاکستان
۱۴۰/۱	۱۵۲۰/۷	-۱۳۸۰/۶	۹/۲	۹۰/۸	سريلانكا
۱۴۰۷۲/۵	۱۴۰۷۲/۴	± ۸۲۹۲/۱	۴۱/۱	۵۸/۹	جمع کل

ماخذ: دبیرخانه اتحادیه پایاپای آسیایی، گزارش سال ۲۰۰۹

۱- شامل مبادلات یک‌طرفه و بهره‌تهدی می‌باشد و مبادلات دلاری و یورویی را در بر می‌گیرد.
۲- استفاده هم‌زمان از علائم + و - در اینجا نشان‌دهنده خالص وضعیت بدهکار و بستانکار می‌باشد.

۳- شامل مجموع مبادلات بدهکار، بستانکار و بهره‌تهدی می‌باشد.

۱- International Islamic Trade Finance Corporation

۲- Asian Clearing Union

فصل ۱۵ روابط با سازمان‌های پولی و مالی بین‌المللی

سایر کشورهای عضو تراز مبادلاتی منفی داشتند. مجموع مبادلات ایران در سال مورد بررسی قابل تفکیک به ۸۵۳۸/۴ میلیون دلار صادرات (بستانکار) و ۳۰۲/۱ میلیون دلار واردات (بدهکار) بود. همچنین، از مبادلات مزبور ۳/۵ درصد به صورت پایاپای و بقیه برحسب ارز تسویه شد.

براساس گزارش دبیرخانه اتحادیه پایاپای آسیایی، در سال ۲۰۰۹ ایران با حجم تجارت پایاپایی معادل ۸۸۴۰/۵ میلیون دلار، از بیشترین تراز مبادلاتی مثبت (بستانکار) برخوردار بود. علاوه بر آن، به استثنای نپال، بوتان و میانمار که به ترتیب از تراز مثبت ۳۷/۳، ۱۶/۳ و ۲/۲ میلیون دلاری برخوردار بودند،

جدول ۱۵-۴- مجموع مبادلات سازماندهی شده از طریق اتحادیه پایاپای آسیایی (۱)

(میلیون دلار)

نرخ رشد (درصد)	تغییر	سهام (درصد)		سال		
		۲۰۰۹	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۰۸	
-۱۸/۰	-۶۹۳/۴	۱۱/۲	۹/۲	۳۱۶۳/۶	۳۸۵۶/۹	بنگلادش
۹/۱	۱/۴	-۰/۰۶	-۰/۰۴	۱۶/۳	۱۴/۹	بوتان
-۳۴/۳	-۶۴۳۷/۴	۴۳/۹	۴۴/۸	۱۲۳۴۳/۲	۱۸۷۸۰/۶	هند
-۳۳/۹	-۴۵۲۳/۰	۳۱/۴	۳۱/۹	۸۸۴۰/۵	۱۳۳۶۳/۶	ایران
-۲۶/۱	-۱/۴	-۰/۰۱	-۰/۰۱	۴/۱	۵/۵	میانمار
-۳۳/۵	-۳۳/۲	۰/۲	۰/۲	۶۵/۹	۹۹/۱	نپال
-۱۶/۶	-۴۰۷/۹	۷/۳	۵/۹	۲۰۵۰/۶	۲۴۵۸/۵	پاکستان
-۵۰/۵	-۱۶۹۳/۷	۵/۹	۸/۰	۱۶۶۰/۷	۳۳۵۴/۴	سريلانكا
-۳۲/۹	-۱۳۷۸۸/۶	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۲۸۱۴۴/۸	۴۱۹۳۳/۵	جمع کل

ماخذ: دبیرخانه اتحادیه پایاپای آسیایی، گزارش سال ۲۰۰۹
۱- شامل مجموع مبادلات بدهکار، بستانکار و بهره تعهدی است.

سیاه، پیاز، سبزیجات و میوه، مواد شوینده و گل و گنچه بود. در مقابل، انواع لباس و منسوجات، الیاف، پلی‌استر، چای، روغن‌های سبک، کود و سم، آلومینیوم، قطعات خودرو، حیوانات زنده، پوست و چرم، تفاله نیشکر، برنج، پیاز و پیازچه و انواع سبزیجات، مهم‌ترین اقلام وارداتی کشور در چارچوب اتحادیه پایاپای آسیایی بودند.

اقلام عمده صادرات کشور در سال مورد بررسی شامل قیر و مشتقات آن، انواع مواد شیمیایی و فرآورده‌های پتروشیمی (نظیر وازلین و پارافین)، فرآورده‌های نفتی، اندودهای روی، محصولات آهنی و فولادی، آلومینیوم، سنگ‌های ساختمانی، کفپوش، پوست و چرم، پسته، انجیر خشک و تازه، خرما، زعفران، زیره، نخود خشک‌شده، چای

جدول ۱۵-۵- ماتریس مبادلات اعضای اتحادیه پایاپای آسیایی در سال ۲۰۰۹

(میلیون دلار)

کل	سريلانكا	پاکستان	نپال	میانمار	ایران	هند	بوتان	بنگلادش	بستانکار بدهکار
۳۰۲۵/۶	۳۵/۷	۲۸۲/۰	۴۹/۴	۲/۹	۶/۴	۲۶۳۳/۰	۱۶/۳	۰/۰	بنگلادش
۰/۰۱	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰۱	بوتان
۷۵۳۹/۱	۴۸/۲	۷/۹	۰/۰	۰/۰	۷۴۳۳/۸	۰/۰	۰/۰	۴۹/۳	هند
۳۰۲/۱	۲۰/۹	۴/۶	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۲۵۰/۲	۰/۰	۲۶/۵	ایران
۰/۹	۰/۰۴	۰/۱	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۱۴	۰/۰	۰/۶	میانمار
۱۴/۳	۰/۹	۳/۹	۰/۰	۰/۰	۰/۹	۰/۰	۰/۰	۸/۶	نپال
۱۶۶۶/۴	۳۴/۴	۰/۰	۱/۱	۰/۲	۷۹۱/۳	۷۹۳/۳	۰/۰	۴۶/۱	پاکستان
۱۵۲۰/۵	۰/۰	۸۵/۴	۱/۱	۰/۰	۳۰۳/۴	۱۱۲۴/۲	۰/۰	۶/۴	سريلانكا
۱۴۰۶۹/۰	۱۴۰/۱	۳۸۳/۹	۵۱/۶	۳/۱	۸۵۳۵/۸	۴۸۰۰/۸	۱۶/۳	۱۳۷/۵	کل

ماخذ: دبیرخانه اتحادیه پایاپای آسیایی، گزارش سال ۲۰۰۹

تشکیل نهاد فرمانطقه‌ای ۸-D در سال ۱۹۹۷ پاسخی بود که گروهی از کشورهای سازمان کنفرانس اسلامی به‌عنوان راه حلی برای ارتقای سطح توسعه اقتصادی و استاندارد رفاه اجتماعی جوامع متبوع خود اتخاذ نمودند. اعضای این گروه با جمعیت ۹۶۲ میلیون نفری، ۱۵ درصد جمعیت جهان را تشکیل می‌دهند. نیمی از اعضای سازمان ۸-D در ردیف ۲۵ کشور نخست صادرکننده کالا در سطح دنیا می‌باشند و ۴۵ درصد از کل صادرات سازمان کنفرانس اسلامی به وسیله کشورهای عضو ۸-D صورت می‌گیرد. «نشست توسعه زیرساخت‌های مالی و بیمه خرد» به میزبانی قاهره و «اجلاس وزرای صنعت» در تهران دو رویداد مهم در سال ۱۳۸۸ بود که به‌عنوان نقاط عطف در تاریخ سیزده ساله ۸-D محسوب می‌شود. در اجلاس قاهره، شرکت‌کنندگان طی کارگاهی در زمینه بیمه خرد و تکافل به بحث و تبادل اطلاعات پرداختند.

نشست اسفند ماه این گروه در تهران در راستای تحقق اهداف سند چشم‌انداز ده‌ساله همکاری‌های راهبردی اقتصادی و صنعتی اعضای ۸-D بود. اجلاس مقامات صنایع هشت کشور، در قالب یازده کارگروه تخصصی برگزار شد که چهار کارگروه توسط بخش خصوصی مدیریت شد. هم‌سازی رویه‌های گمرکی، انتقال دانش فنی متناسب با اولویت‌های صنعتی و برپایی مرکز صنعتی و تحقیقاتی مشترک براساس قابلیت‌های منطقه‌ای از جمله توافقات گروه‌های تشکیل شده در جلسات کارشناسی بود.

تنظیم توافقات دو یا چند جانبه برای توسعه همکاری‌های تجاری، ارتباطات بانکی و فراهم کردن محیطی مناسب برای افزایش سرمایه‌گذاری در بخش‌های دولتی و خصوصی از جمله تولید خودروی مشترک از دیگر توافقات این نشست بود.

جمهوری اسلامی ایران از بنیان‌گذاران اصلی هیات خدمات مالی اسلامی محسوب می‌گردد. از مهم‌ترین وظایف این سازمان، تدوین استانداردهای مقرراتی و نظارتی برای موسساتی است که به ارائه خدمات مالی اسلامی اشتغال دارند. تعداد اعضای این سازمان تا پایان نوامبر ۲۰۰۹ بالغ بر ۱۹۳ عضو مشتمل بر مراجع نظارت بر بخش‌های مختلف مالی کشورهای عضو، سازمان‌های بین‌المللی فعال در زمینه‌های مالی از جمله صندوق بین‌المللی پول، بانک جهانی، کمیته نظارت بانکی بال و دیگر فعالان بازارهای مالی کشورهای عضو بوده است. اهم اقدامات هیات مزبور در سال ۱۳۸۸ که عمدتاً با همکاری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران انجام شد عبارتند از: اصلاح پیش‌نویس اسناد تکافل (بیمه اسلامی)، ضوابط انجام کار و پرداخت دین در عملیات تکافل، تصویب اسناد اصول راهنما برای حاکمیت در موسسات تکافل، اصول راهنما برای انجام کار و حاکمیت شریعت در موسسات ارائه‌کننده خدمات مالی اسلامی، تدوین رهنمود استاندارد کفایت سرمایه (تعیین پارامتر آلفا^(۲) در نسبت کفایت سرمایه)، تدوین استانداردهایی در خصوص مدیریت ریسک نقدینگی و آزمون حساسیت. علاوه بر این، هیات مزبور در قالب یک تحقیق به منظور تدوین راهبردهایی برای تحولات بازار اسلامی سرمایه به بررسی میدانی بازارهای اسلامی سرمایه و پول پرداخت که بانک مرکزی و سازمان بورس و اوراق بهادار ایران نیز در آن مشارکت داشتند.

۱- Islamic Financial Services Board (IFSB)

۲- برای محاسبه نسبت کفایت سرمایه، می‌بایست دارایی‌های موزون به ریسک‌های مختلف از قبیل اعتباری، بازار و عملیاتی لحاظ شوند. از این رو، بخشی از ریسک اعتباری و بازار متوجه بانک و بخشی دیگر متوجه سرمایه‌گذاران می‌باشد. سهم بانک از ریسک‌های اعتباری و بازار توسط پارامتر آلفا تعیین می‌شود که از طریق مطالعات میدانی در کشورهای اسلامی تعیین می‌گردد.

به نشست‌های برگزار شده در زمینه‌های مالی، انرژی، پتروشیمی، ساختمان، حمل و نقل، گردشگری، غذایی و کشاورزی رو به گسترش است و انتظار می‌رود در توسعه صنعتی کشورهای عضو موثر باشد. همچنین، در این اجلاس وزیر صنایع ترکیه نسبت به مفاد توافقات انجام شده با ایران در مورد تاسیس منطقه آزاد صنعتی در مرز دو کشور تاکید کرد.

همچنین، با توجه به مشکلات کشورهای در حال توسعه برای تامین مالی طرح‌های صنعتی به‌ویژه در شرایط رکود اقتصادی و کمبود نقدینگی بین‌المللی، طی بیانیه‌ای به اعضای D-۸ توصیه شد که از فرصت‌های جذب منابع مالی از موسسات بین‌المللی در اجرای پروژه‌های مشترک صنعتی، بازرگانی و تحقیقاتی کشورهای عضو استفاده کنند. این در حالی است که همکاری بین اعضای سازمان با توجه